

Η ΠΡΩΤΑΡΧΗ ΤΩΝ ΔΙΑ ΚΟΙΝΟΥ ΠΕΠΛΟΥ

Ἡ ΜΑΝΔΥΟΥ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΜΟΡΦΩΝ

Παραθέτομεν παραδείγματα ¹ διὰ κοινοῦ πέπλου ἢ μανδύου καλυπτομένων μορφῶν :

1) Ἐπὶ πυξίδος τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν, Ἀττικῆς προελεύσεως, δύο γυναῖκες ἐνδεδυμέναι πέπλον καλύπτονται διὰ κοινοῦ ἰόχρου μανδύου.

Ἐκ τῶν διευθυνομένων εἰς ἑτέραν πλευρὰν τοῦ ἀγγείου ἐνδιαφέρουν ἡμᾶς ὁμοίως τρεῖς γυναῖκες, συνδεδεμέναι διὰ τῆς αὐτῆς μαύρης καλύπτρας, ἐγκατεσπαρμένης δι' ἀνθέων.

2) Ἐπὶ πυξίδος τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων.

3) Ἐπὶ κύλικος τοῦ Μουσείου τῆς Villa Giulia ἐκ Caere σύμπλεγμα δύο γυναικῶν κεκαλυμμένων διὰ τῆς αὐτῆς μαύρης καλύπτρας.

4) Ἐπὶ ληκύθου τοῦ Μουσείου τῆς Χαϊδελβέργης τοῦ β'. ἡμ. τοῦ 6αῖ τὸ σύνηθες σύμπλεγμα.

5) Ἐπὶ ληκύθου τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου τῆς Κοπεγχάγης ἐκ τῆς μεσημβρινῆς Ἀττικῆς, δύο γυναῖκες κεκαλυμμέναι διὰ μανδύου.

6) Ἐπὶ καλύμματος βοιωτικῆς πυξίδος τῆς Ἀθηναϊκῆς συλλογῆς Καμπάνη, δύο γυναῖκες ἀντωπαί, κεκαλυμμέναι δι' ἐνὸς μαύρου μανδύου.

7) Ἐπὶ ληκύθου τῶν Antiquarium τοῦ Βερολίνου ἀμφότεραι αἱ γυναῖκες καλύπτονται διάστικτοι δι' ἐρυθρᾶς καὶ λευκῆς καλύπτρας.

8) Ἐπὶ ληκύθου τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου ἐκ Vulci ἀττικορινθιακοῦ ρυθμοῦ, αἱ δύο γυναῖκες ἐνδεδυμέναι ἐρυθρὸν πέπλον εἶναι ὑπὸ εὐρὺν πεποιικιμένον μανδύαν.

9) Ἐπὶ μικρᾶς οἰνοχόης τῆς συλλογῆς Bachofen, νῦν εἰς τὸ ἱστορικὸν Μουσεῖον τῆς Βασιλείας, προερχομένης ἐν Caere, τοῦ 6ου αἰ., αἱ δύο κεκαλυμμέναι γυναῖκες.

10) Ἐπὶ ἀμφορέως τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου ἐν Vulci, τῆς συλλογῆς Canino καὶ ἐπὶ τῆς ἑτέρας πλευρᾶς τὸ σύνηθες σύμπλεγμα τῶν δύο γυναικῶν, ἡνωμένων δι' εὐρείας καλύπτρας, κεντημένης μὲ ρόδακας.

* Εἶμαι ὑπόχρεως πρὸς τὸν Διδάσκαλόν μου καθ. κ. Σπ. Μαρινᾶτον, διότι ἔστρεψε τὴν προσοχὴν μου εἰς τὸ ὑπὸ ἐξέτασιν θέμα.

1) Τὰ παραδείγματα ἐλήφθησαν ἐκ τῆς M. Guarducci, *Due o più donne sotto uno solo manto in una serie di vasi greci archaici*, *Athen. Mitth.* (13) 1928, 52 κ.ἐξ. καὶ παραρτ. XX ἔνθα ἰδ. καὶ πλήρη περιγραφὴν τῶν ἀπεικονίσεων.

11) 'Επὶ κύλικος τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου, ἐκ Vulci καὶ ἐπὶ ἐκάστης ἐξωτερικῆς πλευρᾷ, δύο γυναῖκες κεκαλυμμέναι διὰ ποικιλόχρου καλύπτρας.

12) 'Επὶ θραυσμάτων τῆς 'Ακροπόλεως 'Αθηνῶν τὸ σύνθηες μοτίβον τῶν δύο γυναικῶν.

13) 'Επὶ τριποδικῆς πυξίδος τῆς συλλογῆς Stackelberg τρεῖς γυναῖκες, κεκαλυμμέναι διὰ μαύρης καλύπτρας.

14) 'Επὶ ληκύθου τῶν Antiquarium τοῦ Βερολίνου, ἐν μέσῳ τῶν συνήθων δύο ἡνωμένων διὰ τῆς αὐτῆς καλύπτρας γυναικῶν νέος, ἔχων ἔμπροσθεν τῶν πλευρῶν χλαμύδα καὶ κρατῶν διὰ τῆς χειρὸς ραδινὸν δόρυ.

1) 'Επὶ ἀλαβάστρου τῆς συλλογῆς Lederer (Βερολῖνον) Κορινθιακοῦ ρυθμοῦ, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀρχῶν τοῦ 6ου αἰ., δύο γυναῖκες ὑπὸ τὸν αὐτὸν μανδύαν.

2) 'Επὶ ἀλαβάστρου τοῦ Μουσείου Χαϊδελβέργης ἐκ Βοιωτίας, αἱ γυναῖκες ἀνάλογοι πρὸς τὰς τῆς συλλογῆς Lederer.

3) 'Επὶ ἀλαβάστρου τῆς Βόννης τρεῖς γυναῖκες.

4) 'Επὶ Κορινθιακοῦ κρατῆρος τοῦ Μουσείου τοῦ Λούβρου, ἐκ Caere, τῶν ἀρχῶν τοῦ 6ου αἰ., τέσσαρα συμπλέγματα τριῶν γυναικῶν, ἡνωμένων διὰ κοινοῦ μανδύου.

5) 'Επὶ κύλικος τῆς συλλογῆς Sabouroff ἐξ Ἄργους, προϊόντος Ἀττικοῦ ρυθμοῦ τοῦ τέλους τοῦ 6ου αἰ., ἑνέα καὶ ἑπτὰ γυναῖκες ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν τοιχωμάτων ὑπὸ ἓνα μανδύαν.

6) 'Επὶ Κορινθιακοῦ κρατῆρος τοῦ Γρηγοριανοῦ Ἑτρουσκικοῦ Μουσείου ἐκ Caere, ἀρχῶν 6ου αἰ., τρία συμπλέγματα κορασίδων, ἡνωμένων διὰ κοινοῦ μανδύου.

7) Ὁμοίως ἐπὶ θραύσματος κορινθιακοῦ κρατῆρος τῆς συλλογῆς Lunsingh Scheurleer ἐκ Ρόδου.

8) 'Επὶ ψυκτῆρος τῆς συλλογῆς Castellani τρεῖς γυναῖκες ὑπὸ κοινὸν μανδύαν.

9) 'Επὶ τοῦ ἀγγείου François τὸ σύμπλεγμα τῶν Ὁρῶν καὶ πιθανὸν τῆς Χαρικλοῦς, Ἑστίας, Δήμητρος μὲ κοινὸν μανδύαν.

10) 'Επὶ θραύσματος Ἀττικοῦ μελανομόρφου ἀγγείου ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ ἱεροῦ τῆς Μαλλοφόρου ¹ παρὰ Σελινοῦντα εἰς τὴν κατωτέραν ζώνην τὸ σύνθηες μοτίβον τῶν δύο γυναικῶν ὑπὸ μίαν καλύπτραν.

Πινακὶς Λοκρῶν μὲ θεωρίαν νεανίδων ἀκολουθουμένων ὑπὸ ἱερείας ὑπὸ τὸν αὐτὸν μανδύαν.

1) Καὶ E. Gabrici, Il santuario della Malophoros a Selinunte, Mon. Linc. (22) 1928 πιν. XC εἰκ. 3b.

Διὰ κοινοῦ πέπλου συνδέονται καὶ ζεύγη εἰδωλίων ἐκ Ρόδου ¹, Κύπρου ², Κρήτης³, Μυτιλήνης ⁴, ἐκ Μυκηναίων ⁵ δὲ σύμπλεγμα δύο γυναικῶν μετὰ παιδίου ⁶.

Διάφοροι ἐπιστήμονες εἶδον τὸν κοινὸν πέπλον ἢ μανδύαν, τὸν ἐνοῦντα τὰς μορφὰς ὡς ἐνέχοντα βαθυτέραν σημασίαν. Ἕτεροι ⁷ διετύπωσαν τὴν ἄποψιν ἀπεικονίσεως ὑπὸ τὸ αὐτὸ κάλυμμα τῶν μορφῶν ὡς συμβατικὴν ἀπλοποίησιν τοῦ ἀγγειογράφου, πρὸς ἀποφυγὴν κόπου.

Διὰ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ φαινομένου τούτου οἱ μελετηταὶ του, κατ' ἐξοχὴν ἐστράφησαν πρὸς τὴν θρησκείαν. Ἐν ταύτῃ, τί ἄλλο κυρίως ἠδύναντο νὰ ἴδουν ἢ τὴν προσφορὰν πέπλου εἰς τὴν θεότητα, εἶδος πέπλου παναθηναϊκοῦ ⁸.

Ὡς ἀφετηρίαν τούτου θρησκευτικῆν ἐορτὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν δύο ἢ καὶ πλείονες γυναῖκες περιεβάλλοντο δι' ἐνὸς μανδύου δέχεται ἡ Harrison ⁹. Εἶτα βλέπον τὴν καταλληλότητά του ὁ ζωγράφος υἱοθέτησε τὸν τύπον δι' ἀπλᾶς συνήθεις σκηνάς, καθ' ἃς, δύο ἢ καὶ πλείονες γυναῖκες ὁμοίως ἐνδεδυμέναι περιεπάτουν ὁμοῦ.

Βραδύτερον ὁ Duemmler ¹⁰ κατὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς μικρᾶς οἰνοχόης τῆς συλλογῆς Bachofen (ἀρ. 9) μεθ' ἐτέρων παραδειγμάτων (ἢ Guarducci ¹¹ ἀπο-

1) Ἐκ Καμείρου Clara Rhodes VI—VII σ. 89 εἰκ. 101 (Βρετανικὸν Μουσεῖον) B 199 καὶ πιν. XXVI B 207, S. Mollard—Besques, Catalogue raisonné des Figurines et Reliefs en terre-cuite Grecs Étrusques et Romaines, Paris 1954, 35, καὶ 36, Clara Rhodes IV σ. 106 εἰκ. 94 10. (12461) (τῆς μιᾶς μόνον μορφῆς ἐλίσσονται οἱ βόστρυχοι ἐπὶ τοῦ μετώπου), M. Guarducci Athen. Mitth. (13) 1928, 59 Winter, Typen den figürlichen Terrakotten, Berlin Stuttgart 1903, I 52, 6, Ἐλεφάντινον ἐκ Καμείρου, Excavations at Ephesus πιν. XXX ἀρ. 13. Λίνδου, Lindos I, 2. 232, πιν. 102, 2. 235 σ. 199 ἀρ. 1—2, P. Demargne, La Crète dédalique, Paris 1947, 301, 4, Μουσείου Λούβρου, Winter ἐνθ. ἄνωτ. I 52, 6 b, Μουσείου Ravestein (Ἀριθμ. Εὐρετ. 545) Pottier—Reinach, Myrina σ. 432, 2. (Δὲν ἦτο προστιθὲν εἰς ἐμὲ ὅλη ἡ σειρὰ τῶν Clara Rhodes).

2) Κυπριακὸν σύμπλεγμα Guarducci, Ath. Mitth. (13) 1928, 59, Collect. Carvert ἀρ. 13, Winter, Die Typen II, 4, 6, Ὁμοῖον σύμπλεγμα τῆς συλλογῆς Oppermann εἰς Cabinet des Médailles, Pottier Reinach, Myrina σ. 432, 2.

3) Τοῦτο γνωρίζω ἐκ Σπ. Μαρινάτου—Χίρμερ, Κρήτη καὶ Μυκηναϊκὴ Ἑλλάς, Ἀθῆναι 1959 σ. 68.

4) (Ἀδημοσίευτα) Τὴν πληροφορίαν ἔλαβον εὐγενῶς παρὰ τοῦ ἀειμνήστου τότε Ἐφύρου Ἀρχαιοτήτων της, Σεραφεῖμ Χαριτωνίδη.

5) Ἰδ. ἐπίμετρον τῆς παρούσης μελέτης σ. 222.

6) Εἰδώλια μὲ παιδιὰ ἰδ. εἰς M. Nilsson, Minoan Mycenaean Religion and its survival in Greek religion, Lund 1950 σ. 293 (δύο Κυκλαδικά), παιδίον ἐπὶ κεφαλῆς, εἰς κόλπους, σ. 300, εἰκ. 145 (κωδονόσχημον εἰδώλιον ἐκ τοῦ ἐβδόμου τάφου τοῦ νεκροταφείου τοῦ «Μαῦρο Σπήλιον») σ. 305 (τέσσαρα εἰδώλια γυναικῶν μὲ παιδίον καὶ ἓν μὲ δύο παιδιὰ ἐκ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀφάιας εἰς Αἴγινα). Διὰ δύο γυναῖκας μὲ παιδιὰ ἰδ. ἐπίμετρον.

7) Dr. Furtwängler, Collection Sabouroff (ἄγγεῖον Ἀργους) πιν. II.

8) Ed. Gerhard, Ausgewählte Griech. Vasenbilder, Berlin 1840—58, 99, Guarducci ἐνθ. ἄνωτ. 58, Studniczka, Jahrbuch f. das Klass. Altert. 1912, 251, Hans Oppermann ἐκ Guarducci 59.

9) J. E. Harrison, The judgement of Paris, J.H.S. (7) 1886, 205.

10) Ferd. Duemmler, Kleine Schriften, Festbuch zur Eröffnung des Histor. Museums zu Basel 1894, III 31 κ.εξ. Τὸ περιεχόμενον τῆς μελέτης ταύτης ἐγένετο εἰς ἐμὲ προστιθὲν διὰ τῆς ἀρχαιολόγου διδως Ἀννης Παπανικολάου τὴν ὁποίαν καὶ εὐχαριστῶ θερμῶς.

11) Guarducci, ἐνθ. ἄνωτ. 64.

κλείει ἐκ τῆς ἀπαριθμήσεώς του τὴν πυξίδα τοῦ Μουσείου τῆς Bologna, ἔνθα ἡ σκηνὴ εἶναι ἐρωτική) στρέφει τὴν προσοχὴν εἰς τὴν ἑλευσινιακὴν λατρείαν καὶ ὑπὸ τὸν πέπλον ἀναγνωρίζει τὴν μητέρα καὶ Κόρην τελικῶς ἠνωμένας. Οἱ ἄλλοι εἶναι μεμνημένοι ἢ ἀπλοῖ θεαταί. Ὅμοίως εἰς τὴν λήκυθον τῶν Antiquarium τοῦ Βερολίνου (ἀρ. 14) ὁ νέος ἐν μέσῳ τῶν δύο γυναικῶν ὑπὸ τὴν καλύπτραν «μυόμενος» sic! ὁ ὁποῖος ὤφειλε νὰ εἶναι καθαγιασμένος.

Εἰς τὴν πυξίδα τῆς συλλογῆς Stackelberg (ἀρ. 13) ἡ τρίτη μορφή ἀριστερὰ τοῦ συμπλέγματος «μυομένη» sic! ἡ δευτερεύουσα θεότης συνδεομένη λατρευτικῶς πρὸς τὰς μορφάς, ἐνῶ εἰς τὸν ἀμφορέα τοῦ Βρετανικοῦ Μουσείου (ἀρ. 10) οἱ Σάτυροι φαίνεται νὰ δεικνύουν τὴν διείσδυσιν τοῦ Διονυσιακοῦ κόσμου εἰς τὸν ἱερὸν περίβολον τῆς Ἑλευσίνος.

Ἐπὶ τοῦ θραύσματος ¹ τοῦ ἱεροῦ τῆς Μαλλοφόρου Δήμητρος, τόσον αἱ κανηφόροι, ὅσον καὶ ὁ τόπος εὐρέσεως τοῦ ἀγγείου, συνάδουν πρὸς ὑπόθεσιν ἱερότητός του.

Ὁ Brinkmann ² προκειμένου περὶ τοῦ ἀγγείου Sabouroff, τοῦ ψυκτῆρος Gastellani καὶ τῶν ἀλαβάστρων Χαϊδελεβέργης καὶ Βόννης ἀναγνωρίζει χορικά συμπλέγματα ὑπὸ ἓνα μανδύαν διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ ἀπεικόνισις γραφικὴ εἰς τὰς μεμονωμένας κινήσεις τῶν χορευτῶν ὡς παρ' ἀρχαίοις Γερμανοῖς.

Ὁ Hans Oppermann ἔχει ποικίλας ἀπόψεις κατὰ τὰς περιστάσεις.

Διὰ τὰ ἀλάβαστρα (2,3) πορεῖαν πέπλου.

Διὰ τὴν κύλικα Sabouroff, τὰ γυναικεῖα συμπλέγματα τοῦ κρατῆρος τοῦ Γρηγοριανοῦ Μουσείου, τὰς ὠρας τοῦ ἀγγείου Francois κτλ. ἀπλοποίησιν τοῦ ἀγγειοπλάστου.

Ἡ Guarducci τὰ τρία ἀλάβαστρα Βερολίνου, Χαϊδελεβέργης καὶ Βόννης (ἀρ. 1—3) τὸν Κορινθιακὸν κρατῆρα τοῦ Λούβρου (ἀρ. 4) καὶ τὴν κύλικα Sabouroff (ἀρ. 5) θεωρεῖ λατρευτικά. Τὰ λοιπὰ ἀμφίβολα.

Ὅπως δὴποτε εἶναι γνωστὴ ἡ τάσις τῆς Ἑλληνικῆς μυθολογίας νὰ πολλαπλασιάζῃ τὰς μορφάς της. Οὕτως ἐκ τῆς Ἀρτέμιδος ἐγεννήθησαν αἱ Ἀρτέμιδες πρᾶαι ³, ἐκ τῆς Ἀφροδίτης αἱ Ἀφροδίται ⁴ ἐκ τῆς Θέμιδος αἱ Θέμιδες ⁵, ἐκ τῆς

1) Guarducci, ἐνθ. ἄνωτ.

2) Aug. Brinkmann, Altgriechische Mädchenreigen, Bonner Jahrbücher (130) 1925. 143.

3) IG. VII 3101.

4) Στρβ. IX σ. 438 «Veneres Cupidinesque» Catullus 3, 1.

5) Πaus. 2. 31. 5. Κατὰ τὸν Wilamowitz (ἐκ τῆς RE τομ. VA² σ. 1629 λ. Themis ὁ πληθυντ. Θέμιδες ἀνάγεται εἰς τὸ Ὅμηρικόν «Θέμιστες». Θέμις καὶ εἰς Ἀθήνας (Πaus. 1. 22. 1) Ἀθηνᾶ Θέμις, Γῆ Θέμις IG III 318, 350 W. H. Roscher, Lexikon d. Griech. und Römisch. Mythologie, Leipzig 1884 II¹ 1136 καὶ Keres (Keren).

Κηρὸς αἱ Κῆρες ¹, ἐκ τῆς Μαίρας αἱ Μαῖραι ², ἐκ τῆς μιᾶς Ἑρινύος ³ (ἀδιακρίτως ἐνικῶς καὶ πληθυντικῶς εἰς Ὅμηρον καὶ μεταγενεστέρους) αἱ τρεῖς Ἑρινύες τοῦ Εὐριπίδου ⁴, (ἄλλως Σεμναί ⁵ (Ἄρειος Πάγος, Φλύα) Εὐμενίδες (Σικυῶν, Θεσπιαί, Κερύνεια) Μανίαι ⁶ (Μεγαλόπολις) Πότνιαι ⁷ (Βοιωτία), Ἀβλαβίαι ⁸, (Ἑρυθραί) ἐκ τῆς Μητρὸς αἱ Μητέρες ⁹ ἐκ τῆς Δήμητρος καὶ Κόρης αἱ Δαμάτερες ¹⁰ καὶ Δέσποιναι ¹¹ ἐκ τῆς Νεμέσεως καὶ Ἀδραστείας αἱ Νεμέσεις ¹² καὶ Ἀδράστειαι ¹³ κἄ.

Ἡ ὕμνηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Λυκίου Ὠλῆνος ¹⁴ Εἰλείθυια, μία ἢ δύο εἰς τὸν Ὅμηρον ¹⁵, ἐπὶ ἀγγείων ¹⁶ κατὰ τὴν γέννησιν τῆς Ἀθηνᾶς αὐξάνει συστηματικῶς εἰς δύο ἢ τρεῖς ¹⁷.

1) H. Usener, Götternamen, Frankfurt. Main, 1948, 299, L.W. Elites. III πιν. XXXVI.

2) Usener ἐνθ. ἀνωτ. Roscher, Lexikon II³ 2285 ἄρθρ. Maïra, RE τομ. XIV σ. 604 ἄρθρ. Maira.

3) RE Suppl. VIII σ. 85 λ. Erinys, Roscher, Lexikon I¹, 1310, Erinys. Ποσειδῶν + Ἑρινὸς = Ἴππος Ἀρείων (εἰς κρήνην Τιλφούσαν τῆς Βοιωτίας) Σχολ. εἰς Ὅμηρ. Ψ 346. Ἰδ. καὶ Δήμητρα Ἑρινῦν, Πaus. 8. 25. 4.

4) Εὐριπ. Ὀρεστ. 408. 1650, Τρωάδες 457, ἰδ. Σχολ. Αἰσχ. εἰς Τίμαρχ. 188, 282, 9.

5) Ἑσυχ. λ. Σεμναί «σεμναί θεαί» τὰς Εὐμενίδας οὕτως ἔλεγον, καὶ Ἑριν[ν]ίας ἐπὶ εὐφημισμῶ. Roscher Lexikon IV 703 λ. Semnai Κατὰ τὸν Διογ. Λαερτ. (I 110 κ.ἄ.) τὸ ἱερὸν τῶν Σεμνῶν ἰδρύθη ὑπὸ τοῦ Κνωσίου Ἐπιμενίδου.

6) «δοκεῖ δέ μοι, θεῶν τῶν Εὐμενίδων ἐστὶν ἐπὶ κλησίς» Πaus. 8, 34. 1, RE τομ. XIV, 1107 λ. Maniai Preller, C. Robert, Gr. Myth. 837, 4.

7) Σοφοκλ. Οἰδ. ἐπὶ Κολ. 84 «πότνιαι δεινώπες». Εὐρ. Ὀρεστ. 318 «δρομάδες ὧ πτεροφόροι ποτνιαδες θεαί» ἐνῶ εἰς Σοφ. Οἰδιπ. ἐπὶ Κολ. «Πότνιαι» αἱ θεότητες τῆς Ἑλευσίνος.

8) Ἰδ. RE Suppl. VIII 86 λ. Erinys.

9) Ἰδ. κατωτέρω σ. 224.

10) Ἐπὶ δύο ἀνεκδότων Ροδιακῶν ἐπιγραφῶν [Ἀλιαδῶν, Δαματέρων καὶ Διδὸς Δαματρίου (Λίνδος) Ζμυνθίου τετράδι ἱσταμένου Δαμάτερι διν κυεύσαν] P. Demargne, La Crète dédalique, Paris 1947, 300—1 καὶ ὑποσ. 6, Chr. Blinkenberg, LINDOS II, I, Berlin Copenhagen. 1941, 450, S. Mollard—Besques, Catalogue, πιν. XXVI B 207 ἰδ. καὶ LINDOS 2157 πιν. XCVIII.

11) Roscher, Lexikon σ. 993 Despoina, Πaus. 5. 15. 4.

12) V. Müller, Ziernadel aus dem III mykenischen Schachtgrab Ath. Mitt. (43) 1918, 157. Παλ. Ἀνθολ. τομ. II XII 193, XI 216.

13) W. Peek, Griech. Epigramme II, Athen. Mitth. (57) 1932, 49, Ἀντιμαχ. Ἀποσπ. 43 K «Ἔστι δέ τις Νέμεσις, μεγάλη θεός, ἥ ταδε πάντα πρὸς μακάρων ἔλαχεν» βωμὸν δὲ οἱ ἦσαντο πρῶτος Ἀδρηστος ποταμοῖο παρὰ ῥόον Αἰσήποιο, ἐνθα τετίμηται τε καὶ Ἀδρήστεια καλεῖται». H. Posnansky Nemesis und Adrastia, Breslau 1890.

14) Πaus. 9. 27. 2. «ὅς καὶ τοὺς ὕμνους τοὺς ἀρχαιοτάτους ἐποίησεν Ἑλλήσιν», Ἡροδ. 4. 35.

15) «Μογαστόκος» II 187, T 103, ἰδ. καὶ Brn. R. Ed. Pinder, De Ilithyia et Ilithyis, Diss. Inaug. Berolini.

16) RE τομ. 5² σ. 2109 ἄρθρ. Eileithyia.

17) Ch. Lenormant et J. de Witte, Élétes d. Monum. ceram. I 1844—1861, 184 κ.ἄ.

Ἡ Ὀμηρικὴ «Χάρις» ¹ σύζυγος τοῦ Ἡφαίστου ἢ ἡ ἐρωμένη τοῦ Ὑπνου Χάρις Πασιθέα διπλασιάζεται εἰς Ἀργολίδα καὶ Λακεδαιμόνα ², τριπλασιάζεται δὲ εἰς Ἀθήνας ³ καὶ Ὀρχομενόν ⁴.

Αἱ Γραῖαι δύο εἰς Ἡσιόδου ⁵ «geminas sorores Phorocydas» τοῦ Ὀβιδίου ⁶, πολλαπλασιάζονται καὶ ὑπὸ μεταγενεστέρων μυθογράφων, συγχέμεναι καὶ πρὸς τὰ ὀνόματα τῶν τριῶν Γοργόνων ⁷.

Αἱ τρεῖς Ὠραι τοῦ Ἡσιόδου ⁸, δύο ἐπὶ τῆς κύλικος τοῦ Φινέως τοῦ Würzburg ⁹, λαμβάνουν τὴν σημασίαν τῶν ἐποχῶν καὶ τετραπλασιάζονται ¹⁰ π.χ. ἐπὶ τῆς σαρκοφάγου τοῦ Dumbarton Oaks.

Ἡ Ὀμηρικὴ Μοῖρα ¹¹, ἀπαντῶσα ἅπαξ εἰς Ἰλιάδα ¹² ὡς πλείονες τῆς μιᾶς, δύο εἰς Δελφοὺς ¹³, τρεῖς εἰς Ἡσιόδου ¹⁴, τετραπλασιάζονται ἐπὶ τοῦ ἀγγείου Francois ¹⁵ (1 ἡμ. 6ου αἰ.).

1) «Χάρις λιπαροκρήδεμνος» Σ 382 Χάρις ἐπὶ βάθρου Ὀλυμπίου Διός, Πανσ. 5. 11. 8 «Σμυρναῖος . . . τοῦτο δὲ σφισιν ἐν τῷ ᾧδεῖω Χάριτός ἐστιν εἰκὼν, Ἀπελλοῦ γραφή», Πανσ. 9. 35. 6.

2) RE τομ. III σ. 2152 κεφ. Namen der Chariten, Roscher, Lexikon I¹ 873 κέξ., ἄρθρ. Charis, Chariten.

3) Εἰς Πανσ. 9. 35. 2 καὶ 3, Robert, De Gratiis Atticis, Commentationes philologicae in honorem Th. Mommseni σ. 142—150 Usener, Götternamen 131, 24 Πολυδεύκ. 8, 106 «τιμῶσι ἐκ παλαιοῦ καὶ Ἀθηναῖοι Χάριτας Αὐξώ καὶ Ἡγεμόνην, τό . . . τῆς Καρποῦς Ὠρας ὄνομα».

4) Πανσ. 9. 35. 1 καὶ 3, Cerquand, Les Charites, Rev. Arch. N. S. (6) 1862 325—40, (7) 1863 52—64. Erkinxer Schwarzenberg. Die Grazien, Bonn 1966

5) Ἡσιόδ. Θεογν. 271—3. Τζέτζ. Λυκ. Ἀλεξ. 838.

6) Ὀβιδ. Μεταμ. IV 772—3.

7) Παλαίφ. Περὶ ἀπίστων (ἐκδ. Λειψίας 1902) εἰς Mythogr. Graeci τομ. III, 2 XXXI (XXXII), Roscher, Lexikon I² 1695 ἄρθρ. Gorgones und Gorgo, ἰδ. καὶ R. Gaedecheus. De Graeis. Goettingen 1863,

8) Ἡσιόδ. Θεογ. 901, S. Wide, Lakonische Kulte, Leipzig 1893, 204, Πρβλ. Ὠρας Προδίκου H. Diels W. Kranz, Die Fragmente der Vorsokratiker II 312, RE τομ. VIII, σ. 2302, ἄρθρ. Horai, P. Herrman, De Horarum apud veteres Figures, Diss. ἐκδ. Berolini, Mon. dell' Inst. X σ. 8α Ἐπὶ κλησὶς τῆς Ἀρτέμιδος Ὠραία RE τομ. II σ. 1366 ἄρθρ. Artemis.

9) Andreas Rumpf, Chalk Vasen, Berlin Leipzig πιν. 42, Ernst Langlotz. Würzb. Katal. πιν. 27 κάτω, Ἀρχ. Ἐφ. 1945—7 σ 25 Σ. Παπασπυρίδη Καρούζου, Αἱ ἐπτὰ θυγατέρες τοῦ Ἀτλαντος.

10) G. Haufmann, The Season Sarcophagus in Dumbarton Oaks, Dumbarton Oaks Studies II 2 Bde 1914, πρβλ. διὰ τέσσαρας Ὠρας καὶ ἰσως τέσσαρας Ἐποχὰς Lenormant et de Witte Élétes II πιν. LXXVIII.

11) Ἐκ (Κῶ) Maiuri. Nuova Silloge 452c) Ἀ Μοῖρα Ἐρμᾶ Κυλλανίου, RE τομ. XV σ. 2449 ἄρθρ. Moira, Roscher, Lexikon τομ. II², 3094 Moira.

12) Ω 49.

13) Πλουτ. Περὶ τοῦ εἶ τοῦ ἐν Δελφοῖς 2 σ. 385, «δύο Μοῖρας ἰδρῦσθαι πανταχοῦ τριῶν νομιζομένων», Πανσ. 10. 24. 4. Γέννησις τῆς Ἀφροδίτης μεταξύ δύο Μοιρῶν Er. Simon, Die Geburt der Aphrodite, Berlin 1959 σ. 47 ἀπεικ. 29.

14) Ἡσιόδ. Θεογ. 904—6.

15) Ernst Buschor, Griech. Vasen, München 1940 σ. 103, εἰκ. 118, J. D. Beazley, The development of Attic Blackfigure 1951, 26—37, P. E. Arias—M. Hirmer, Tausend Jahre Griechische Vasenkunst, München 1960 πιν. 40—46 RE tom. XV, 2488.

Τὰ ζεύγη τῶν Προϊτίδων ¹ τοῦ Φερεκύδου ² (ς) καὶ τοῦ Αἰλιανοῦ ³ γνωσταὶ κυρίως ὡς τριάς ⁴, μία προϊστορικῆς καταλήξεως ὑπ' ἄλλων μυθογράφων ⁵ (Γαλανθίς—Γαλινθιάς).

Ἐκ τῶν γνωστῶν ζευγῶν τῶν Ὑπερβορείων παρθένων τοῦ Ἡροδότου ⁶, τὸ ἕτερον τριπλασιάζεται ⁷.

Τὸ «ἄειδε θεὰ» «ἔννεπε Μοῦσα» «θύγατερ Διὸς» πρὸς τὴν μίαν Μοῦσαν τοῦ Ὀμήρου ⁸, αὐξάνει ὑπ' αὐτοῦ εἰς χορὸν Μουσῶν ⁹, εἰς δὲ τὸ θεωρούμενον ὡς νεώτατον βιβλίον τῆς Ὀδυσσεΐας ¹⁰ εἰς ἑννέα. Ὁ ἀριθμὸς Ἡσιόδειος ¹¹. Ἐξ ἄλλων πηγῶν αἱ Μοῦσαι ¹² εἶναι γνωσταὶ καὶ ὡς τρεῖς, τέσσαραι, πέντε καὶ ἑπτὰ.

Ὁ πολλαπλασιασμὸς καὶ ἡ διαφορετικὴ ὀνοματολογία ἐνδέχεται ἐνίοτε ν' ἀποδοθῇ εἰς τὰς κατὰ τόπους ἀνάγκας τῶν λατρευτῶν. Συμβαίνει καὶ ἀπόσπασις ἐπιθέτων θεότητος καὶ ἀνεξαρτοποιήσις, ἄλλως ἐμπνεύσεις μυθογράφων. Δὲν ξενίζει ὅθεν ἡμᾶς καὶ συνύπαρξις ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ καθίσματος προκειμένου περὶ διπλῶν μορφῶν, ὅχι βεβαίως εἰς τὰς περιπτώσεις ἐνθα ἔχομεν μᾶλλον ἱερογαμίαν ¹².

Ἐντὸς τῆς ῥοπῆς τοῦ πολλαπλασιασμοῦ, ἡ ὁποία τὴν ἀρχαϊκὴν ἐποχὴν διπλασιάζει ὁμοιομόρφως τὴν Ἀθηνᾶν ¹³ καὶ μεταγενεστέρως πολλαπλασιάζει τοὺς ἡλίου (Sol—Soles) ¹⁴, τὰς Ἥρας (Juno—Junones) ¹⁴ τοὺς Ἑρώτας ¹⁴, θὰ ἡδύνατο νὰ ἐρμηνευθῇ ἡ ἀρχικῶς μονάς, ὅταν εἴτα πολλαπλασιαζομένη περιβάλλεται διὰ κοινοῦ πέπλου ἢ μανδύου.

1) RE τομ. XXIII, σ. 117, ἄρθρ. Proitides, Roscher, Lexikon III² 3001 κ.έξ.

2) Σχολ. Ὀμηρ. ο 225 (εἰς χειρόγραφα τρεῖς).

3) Αἰλιαν. Πουκ. Ἱστορ. Γ' 42.

4) Ἰδ. Διφίλου, ἀποσπ. 126 (ἐκδ. Kock), Κ. Γιαννουλίδου, Αἰγόσθενα, ΠΛΑΤΩΝ τομ. ΙΣΤ, 1964, 166.

5) Κ. Γιαννουλίδου, Ἰάλιον Ἑαλοῦ Γαλανθίς, Ἀθῆναι 1957 σ. 11.

6) Ἡρδτ. 4, 35, Παισ. 5. 7. 8, Cl. Claudiani, Opera Omnia, In II cons. Stilich lib. II στ. 253—4, Londini 1821 σ. 693.

7) Μεγ. Ἑτυμ. σ. 641 λ. Οὐπίς, Καλλιμ. εἰς Δῆλον 292. Καταγωγὴν των ἐκ Κρήτης δέχεται ὁ Ch. Picard, La Crète et les légendes Hyperboréennes, Rev. Arch. (25) 1927, 349. R. Vallois, Des origines des jeux olympiques, Rev. Ét. anc. (28) 1926, 308. Δι' Ἀρτεμιν Ὡπίδα ἰδ. Παλαίφατον ἐνθ. ἀνωτ. ὡς καὶ RE τομ. II σ. 1402 ἄρθρ. Artemis. Εἰς τὸν Ψευδοπλατωνικὸν διάλογον Ἀξίλοχον σ. 371α οἱ Ὑπερβόρειοι Ὅπις καὶ Ἐκάεργος (ἄνδρες) Roscher, Lexikon I² 2810 ἄρθρ. Hyperboreer, Εἰς Commentarii in Virgilium Serviani (Aen. XI 532, Göttingae 1826, «OPS, Terra est, uxor Saturni, quam Graeci Rheam vocant»).

8) RE τομ. XVI σ. 680 ἄρθρ. Musai, Roscher, Lexikon II² 2238 λ. Mnsen.

9) Ὀμηρ. ω 60 «Μοῦσαι δ' ἑννέα πᾶσαι».

10) Ἡσιόδ. Θεογ. 76—79.

11) Ἰδ. εἰς RE τομ. XVI σ. 687 κεφ. Verschiedenheit der Anzahl.

12) André Plassart, Les sanctuaires et les cultes du mont Cynthe, Explor. archéol. de Délos, Paris 1928, 11, P. Demargne, La Crète dédalique, Paris 1947, 301 (5 παραδείγματα). Εἰς σ. 302 δίδυμοι θεαὶ ἐπὶ χεττιτικῷ κυλίνδρῳ τῆς ἐποχῆς τοῦ τέλους τοῦ Ὀρειγάλου.

13) Ἰδ. μελέτην μου, Περὶ ἐνδεχομένης χθονίας Ἀθηνᾶς ἐπιτυμβίου μνημείου, ΠΑΑΤΩΝ, 1967, 228.

14) U. Usener, Götternamen, Frankfurt/Main 1948, 299.

Ὡς ἀπόσπασιν ἐκ μιᾶς μορφῆς καὶ δῆλωσιν ἀρχικῆς ἐνότητος ἐνδέχεται ἴσως νὰ ἐρμηνεύσωμεν τὰ δι' ἐνὸς πέπλου ἢ μανδύου καλυπτόμενα συμπλέγματα.

Εἰς τὰς ὁμοιομόρφους αὐξήσεις εἶναι δυνατόν ν' ἀποδώσωμεν συγχύσεις τῶν κατὰ τόπους λογίων καὶ καλλιτεχνῶν ; Πάντως εἰς μυθολογικὰς μορφὰς ἐμφανίζονται καὶ προσαυξήσεις ἄνευ ἀναλογίας ἀριθμητικῆς προόδου.

Ἐὰν θέλωμεν διὰ τὰς ὑπὸ κοινοῦ πέπλου ἢ μανδύου καλυπτομένας μορφὰς νὰ ἴδωμεν Ἑλευσινιακὴν λατρείαν, πλὴν τοῦ ζεύγους τῶν γηένων θεοτήτων (Δημήτηρ—Κόρη) καὶ τῆς ὑπὸ τῶν ἀναφερθέντων ἐρευνητῶν ἀναγωγῆς τῶν συνδεομένων μορφῶν διὰ παραδειγμάτων εἰς τὸ στάδιον τῆς μυήσεως θὰ ἡδυνάμεθα νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὴν ἑλευσινιακὴν οὐσίαν. Εἰς αὐτὴν τὴν καρποφορίαν. Οἱ ἐξ ἐνὸς σπέρματος προσερχόμενοι καρποὶ λ.χ. φυτῶν τῆς οἰκογενείας τῶν ψυχανθῶν (*Papilionaceae*) ἢ τῶν σταυρανθῶν (*Cruciferae*) ὡς ὁ ἐρέβινθος (*cicer*), ὁ κύαμος (*vicia faba*), ἡ φακὴ (*Lens esculenta*), τὸ πῖσον (*pisum*) κ.ἄ. γνωστοὶ ἐκ τῆς λιθίνης ἐποχῆς, περιβάλλονται κατὰ τὴν μεταβολὴν τοῦ ἄνθους εἰς καρπὸν διὰ καρποφορίου μονοχώρου, τὸ ὁποῖον περικλείει πλεῖστα σπέρματα ἀπεστρογγυλωμένα ἢ νεφροειδῆ. «Κοινὸς πέπλος ἢ μανδύας» περιβάλλει ὡς τὰς μορφὰς, ἐπὶ τῶν ἀγγείων ἢ τῶν εἰδωλίων, τὰ σπέρματα. Ἐκ τούτου πιθανὸν θὰ ἡρμηνεύοντο αἱ ὡς Ἑλικωνιάδες θεωρηθεῖσαι ἐννέα, ἀλλὰ καὶ ἑπτὰ μορφαὶ τοῦ ἀναφερθέντος ἀγγείου, ὡς καὶ πᾶς ἀριθμὸς ἡνωμένος διὰ κοινοῦ στοιχείου—πέπλου ἢ μανδύου—μορφῶν.

Αἱ ἐξ πάλιν «καλαὶ ἐλπίδες» ¹, αἱ ὁποῖαι συνοδεύουν τοὺς μεμνημένους εἰς Ἑλευσῖνα (Κλεοπάτρα, Εὐνομία, Παιδιά, Ἀφροδίτη, Πειθώ, Εὐδαιμονία) μεθ' ἐτέρας μορφῆς, ἡδύναντο ν' ἀποκτήσουν τὸν ἀριθμὸν ἑπτὰ τῶν ἡνωμένων διὰ κοινοῦ μανδύου μορφῶν, τοῦ ἀναφερθέντος ἀγγείου, κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὴν ἐπιγραφὴν ἐκ Παναμάρων τῆς Καρίας ² « . . . καὶ Μούσαις καὶ Μνημοσύνη», ἐὰν ἴδωμεν εἰς τὰς διὰ κοινοῦ καλύμματος καλυπτομένας μορφὰς ἐνιαῖα σύνολα. Ἡδυνάμεθα ἐπίσης νὰ παραθέσωμεν καὶ τὴν «ἐπτάπορον πλειάδα» ³.

Ἡ ἀντίρρησης τοῦ Demargne ⁴ διὰ τὴν ἀναγωγὴν εἰς τὰς μεγάλας θεὰς ὑπὸ τῆς Guarducci τῶν Ροδιακῶν συνόλων τῶν καθημένων καὶ ἐνδεδυμένων διὰ τοῦ αὐτοῦ ἱματίου θεοτήτων, διότι τὰ Λινδιακὰ συμπλέγματα—εἶδομεν καὶ ἐλεφάντινον ἐκ Καμείρου—προέρχονται ἐκ τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἀθηνᾶς δύναται ἴσως ν' ἀρθῇ.

1) Chr. Augustus Lobeck, *Aglaophamus* 70, Lenormant et de Witte, *Élites* IV, LXII.

2) Gaston Deschamps—G. Cousin, *Inscriptions du Temple de Zeus Panamaros*, BCH. (12) 1888, 272, RE XY³, 2452, ἄρθρ. Moira.

3) Εὐριπ. Ὀρεστ. στ. 1005, «ἐπταπόρου Πελειάδος» Ἀράτου, Φαινομεν. 259, Ὀμηρ. Σ 486, Ἀρχ. Ἐφημ. 1945—7, 25 ἐνθ. ἀνωτ.

4) «Il n'y a pas des raison d'admettre a priori l'attribution de ces groupes aux Grandes Déeses» P. Demargne, ἐνθ. ἀνωτ. 301, 4, Chr. Blinkenberg et Kinch, *Explorat, archéologique de Rhodes*, 3e rapport, 110.

Ἡ Ἀθηνᾶ σχετίζεται κατὰ τὰς πηγὰς καὶ πρὸς τὸν κόσμον τῆς βλαστήσεως ¹: «ἀρχομένων καρπῶν φύεσθαι ἔθιον τῇ Ἀθηνᾷ».

Γεννᾶται ὁμως τῇ ἐρώτημα: Κατὰ πόσον δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν κανόνα διὰ τὰς ὑπὸ κοινοῦ πέπλου ἢ μανδύου καλυπτομένας μορφάς; Εἶμαι τῆς γνώμης ὅτι μία παραδοσιακὴ ἰδέα ἐνδέχεται νὰ ἐνέπνευσε τοὺς πλείστους καλλιτέχνας, ἐνῶ ἡ καλλιτεχνικὴ φαντασία περιέβαλλε δι' αὐτῆς ἄλλα ἔργα της.

Ἐπίμετρον.

Εἰς τὰς διὰ κοινοῦ πέπλου συνδεδεμένας μορφὰς πρέπει νὰ περιλάβωμεν τὰς δύο γυναικείας καθημένας μορφὰς τοῦ ἐλεφαντίνου ² συμπλέγματος τῶν Μυκηναίων, αἱ ὁποῖαι ἐποπτεύουν τὸ ἐπὶ τῶν γονάτων των παιδίον, εὐρεθέντος τὸ 1939 εἰς τὰ ἐρείπια τῶν δύο δωματίων τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Μυκηναίων, δυνατόν δὲ νὰ ἔπесен ἐκ τοῦ ὑπεράνω Μυκηναϊκοῦ ἱεροφυλακίου ³ (shrine).

Κατὰ τὴν Helen Wace ⁴: «Αἱ κυρίαί καὶ τὸ ἀγόρι» ἐκ Μυκηναίων —the Ladies and Boy—προελεύσεως ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ ναοῦ «πρινάρια» χρονολογήσεως πρώιμου 13 αἰ. π.Χ. . . . Ἐφ' ὅσον εὐρέθη τόσον ἐγγὺς τοῦ ἱεροφυλακίου δύναται καλῶς νὰ ἔχῃ ἀναθηματικὸν χαρακτῆρα καὶ δύναται ἔτι νὰ παριστᾷ τὰς θεότητας, εἰς τὰς ὁποίας τὸ ἱεροφυλάκιον ἦτο ἀφιερωμένον.

Ἡ αὐτὴ Helen Wace ⁵ εἰς τὸν Ὀδηγὸν τῆς Μυκηναϊκῆς αἰθούσης τοῦ Ἑθνικοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν, τὸν ὁποῖον ἐξέδωκε μετὰ τοῦ συζύγου της ἀναφέρει ἀπλῶς τὸ σύμπλεγμα ὡς «ἐλεφάντινον τρίο ἐκ τῆς καταθέσεως τοῦ ἱεροφυλακίου».

Κατὰ τὸν Picard ⁶ «Γνωρίζει τις ὅτι εὐρέθη εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ ναοῦ τῆς Ἀκροπόλεως, πλησίον τοῦ ὁποίου ἀνεγνώρισέ τις ἐπίσης τὰ ἐρείπια ἱεροῦ Μυκηναϊκῆς ἐποχῆς ἀνοικτοῦ πρὸς νότον . . . Ὑπὸ κάτω τῆς μεγάλης ἐπιχώσεως τοῦ ἀναχώματος τοῦ ναοῦ (β. πλευρὰ) δύο δωμάτια κατοικίας μυκηναϊκὰ παρέδωσαν πολὺτιμα ἀντικείμενα . . . Τὸ ἐλεφαντόδοντον ⁷ . . . προέρχεται . . . ἐκ τοῦ λατρείας τοῦ ἀνακτόρου. Ἐνδειξις ἀποφασιστικὴ . . . μία Τριάς Ἑλευσινιακοῦ τύπου, τὸ παιδίον ἐνεφανίσθη ἤδη τὴν προελληνικὴν ἐποχὴν, ἐλατρεύθη ἐπὶ

1) Ἰδ. μελέτην μου, Περὶ ἐνδεχομένης χθονίας Ἀθηνᾶς ἐπιτυμβίου μνημείου. ΠΑΛΑΤΩΝ, 1967, 230.

2) Ὁ ἐλέφας «e · re · pa» μνημονεύεται συχνάκις εἰς τὰς πινακίδας, Pierre Chantraine, Termes mycéniens relatifs au travail de l'ivoire, Comptes rendus de l'Academie des Inscriptions et belles · lettres, 1957, 241,

3) Alan Wace, Mycenae, J.H.S. (59) 1939, 210 πιν. XV^b καὶ c · .

4) Helen Wace, The Ivory Trio, Ivories from Mycenae I 1939.

5) Alan and Helen Wace, The Mycenaean Room in the National Museum, Athens, σ. 11, ἀρ. 7711 προθήκη 16.

6) Ch. Picard, Sur un groupe d'ivoire de Mycènes, Ἐπιτύμβιον Χρῆστ. Τσοῦντα (Ἀρχεῖον Θρακικ. καὶ γλωσσικοῦ θησαυροῦ, Ἐπίμετρον ΣΤ' τόμου) Ἀθῆναι, 446.

7) ἐνθ ἄνωτ. σ. 450—1.

τῆς ἰδίας Ἀκροπόλεως τῶν Ἀτρειδῶν. Διόνυσος . . . ὁ παράπαιζων . . . θὰ συγ-
χισθῇ ἐκουσίως πρὸς τὸν Ἰαχχον».

Καὶ εἰς ἕτερον ἔργον τοῦ ¹ «εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ σκεφθῇ τις τὸν εἶτα
θίασον τῶν δύο ἑλευσινίων θεοτήτων μὲ τὸ θεῖον παιδίον Διόνυσον παραπαίζοντα
εἶτα Τριπτόλεμον».

Ὁ Alan Wace ² «ἐὰν εἶναι πράγματι ἱερὸν ἀντικείμενον ἐκ τοῦ ἱεροφυλα-
κίου» θεωρεῖ αὐτὰς ὡς δύο θεὰς Μεγάλην μητέρα καὶ τὴν νεωτέραν συνοδόν
τῆς μὲ τὸν νεαρὸν σύντροφόν των, ἦτοι Μυκηναϊκοὺς προδρόμους τῶν Ἐλευσι-
νιακῶν θεοτήτων.

«Δύναται ν' ἀντιστοιχοῦν πρὸς τὴν Ἐλευσινιακὴν Τριάδα καὶ δυνάμεθα—
πάντα κατὰ τὸν Wace—ἴσως νὰ σκεφθῶμεν περὶ αὐτῶν δι' ἐνὸς ἐκ τῶν μεταγε-
νεστέρων Ἑλληνικῶν τίτλων ὡς αἱ Κυρίαι ἢ Πότνιαι (Ladies or the Mistresses)».

Ὁ Nilsson ³ ἀντίκειται ὡς πρὸς τὸν Ἰαχχον, διότι ἐνεφανίσθη—came into
existence μετὰ τὴν προσάρτησιν τῆς Ἐλευσίνος ὑπὸ τῆς Ἀττικῆς, λέγει δὲ ὅτι
ὁ Μινωικὸς νήπιος θεὸς ἐγκατελείφθη ὑπὸ τῆς μητρός του.

Αἱ δύο μορφαὶ φαίνονται ὅμοιαι ἐντελῶς, κατὰ τὸν καθ. κ. Μυλωνᾶ ⁴,
ἀσφαλῶς δὲ δὲν εἰκονίζουσι μητέρα καὶ κόρην. Νομίζει περαιτέρω ὅτι ὁ Nilsson
ἔχει πλῆρες δίκαιον καὶ ὅτι ἡ ὑπόθεσις τοῦ Wace καὶ τοῦ Picard δὲν εὐστοχεῖ.
«Διάκρισιν ἡλικίας δὲν παρουσιάζει τὸ σύμπλεγμα». Μετὰ τῶν συμφυῶν γυναι-
κειῶν μορφῶν τοῦ συμπλέγματος τοῦ ὑπ' ἀρ. 3230 πηλίνου εἰδωλίου τοῦ Ἐθνι-
κοῦ Ἀρχαιολ. Μουσείου μὲ ἐπὶ τοῦ κοινοῦ ὤμου των παιδίων ὡς καὶ μετὰ τοῦ
ἐτέρου ἀναλόγου συμπλέγματος δύο συμφυῶν γυναικῶν μὲ τὸ παιδίον ὡσαύτως
ἐπὶ τοῦ ὤμου των, τὸ ὁποῖον ἀνεκαλύφθη ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Παπαδημητρίου
εἰς παιδικὸν τάφον τοῦ νεκροταφείου Βούλας, ἐκφράζει τὴν ἄποψιν, ὅτι «αἱ γυ-
ναικεῖαι μορφαὶ τοῦ συμπλέγματος ἐκείνου πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ὡς τροφοί».
«Δυνάμεθα νῦν νὰ προσθέσωμεν, ὅτι τὸ σύμπλεγμα ἐκεῖνο δὲν ἀνευρέθη ἐντὸς
ἱεροῦ καὶ ὅτι τὸ δωμάτιον ὑπ' ἀριθμὸν 18, εἰς τὸ ὁποῖον κατὰ πιθανολογίαν ἴσως
νὰ ἐφυλάττετο καὶ ἀπὸ τὸ ὁποῖον κατωλίσθησε, δὲν ἀπεδείχθη ὅτι ἦτο ἱερὸν. Δυ-
στυχῶς τὸ δωμάτιον τοῦτο δὲν διεσώθη πλήρως . . . ».

Εἰς τὴν ἐργασίαν τοῦ ⁵ ὅμως «Μυκην. εἰδώλια» αἱ γυναικεῖαι μορφαὶ τοῦ
συμπλέγματος θεωροῦνται ὡς «θεῖαι τροφοὶ εἰς τὴν φροντίδα τῶν ὁποίων ἀφέθη
τὸ παιδίον».

Κατὰ τὸν καθ. κ. Μαρινᾶτον ⁶ «Μυκῆνα 15 αἱ. Τὸ ἔργον εὐρέθη ὑπὸ τὸν

1) Ch. Picard, Les religions préhelléniques «MANA» Paris 1948, 244.

2) Alan Wace, Mycenae, Princeton 1949, 115.

3) M. Nilsson, Minoan Mycenaean Religion and its survival in Greek religion, Lund 1950, XXIV.

4) Γ. Μυλωνᾶ, Ἡ προέλευσις τῆς Ἐλευσινιακῆς λατρείας, Γέρας Κεραμοπούλλου, Ἀθῆναι 1953, 47—8.

5) Γ. Μυλωνᾶ, Μυκηναϊκὰ εἰδώλια, Ἐπιστ. Ἐπετ. Φιλοσ. Σχολῆς Πανεπ. Ἀθηνῶν 1954—5, 150.

6) Σ π. Μ α ρ ι ν ᾶ τ ο υ — Χ ῖ ρ μ ε ρ, Κρήτη καὶ Μυκηναϊκὴ Ἑλλάς, Ἀθῆναι 1959 σ. 123 (ὑποσ. 218—219) καὶ σ. 68.

β. ἀναλημματικὸν τοῖχον, ὅστις στηρίζει τὸν ἐλληνικὸν ναόν. Πιθανώτατα ἐπρόκειτο περὶ μυκηναϊκοῦ ἱεροῦ . . . ».

«Πολλοὶ ἐρμηνεύει ἐδόθησαν, ἀλλ' ὀλίγη εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία, ὅτι ἔχομεν τὰς Μητέρας εἰς τὰς ὁποίας ἔχει παραδοθῇ τὸ θεῖον βρέφος. Αὐταὶ αἱ Μητέρες συνήθως εἶναι μόνον δύο (τὸ ὄνομα ὀφείλομεν εἰς τὸν Διόδωρον) ἂν καὶ εἰς ἄλλους μύθους ἐμφανίζονται τρεῖς, εἰς δὲ ἔργα τέχνης τῆς Ἑλληνικῆς ἐποχῆς ὁ πέπλος συνδέει καὶ περισσοτέρας . . . συχὸν εἰς πρῶμα Κρητικὰ πηλινὰ εἰδῶλια. Κατὰ μίαν τῶν πολλῶν παραδόσεων ὠνομάζεντο Ἄρκτοι ¹, ἀνέθρεψαν τὸν Δία . . . ».

Κατὰ τὴν Kantor ² «Τὸ ἐλεφάντινον σύμπλεγμα ἐκ τῶν πέριξ τοῦ ἀνακτόρου τῶν Μυκηνῶν, Ὑστερο - Ἑλλαδικῆς ΠΙΒ (ἐποχῆς). Εἰς τεχνοτροπίαν τοῦ ἐνδύματος, στάσιν καὶ σχηματισμὸν τοῦ τύπου (modelling) ἡ ἐργασία κατέρχεται ἐκ Μινωικῶν πρωτοτύπων. Ἄν καὶ ἡ τεχνοτροπικὴ συγγένεια τοῦ συμπλέγματος εἶναι σαφής, τὸ νόημα αὐτοῦ οὐχί. Δὲν ὑπάρχουν ἰδιότητες διὰ νὰ ὑψώσωμεν τὰς μορφὰς ὑπεράνω τοῦ θνητοῦ κόσμου καὶ νὰ ἀποδείξωμεν ὅτι παριστάνουν θεότηας μετὰ θείου παιδίου, ὡς εἰσηγήθησαν».

Κατὰ τὴν Vermeule ³ «Ἐξ ὄχυροῦ δωματίου (strongroom) μετ' ἄλλων πολυτίμων ἐκ φαγεντιανῆς καὶ ὀπτῆς γῆς . . . θεία τριάς . . . Δύο γυναῖκες καὶ παιδίον, πιθανὸν θεότητες καὶ νεαρὰ θεότης ἢ ἥρωες . . . Δυνατὸν νὰ εἶναι τῆς 14ης ἑκατονταετηρίδος προὐδὴν τῆς Μινωικῆς παραδόσεως. Ἰσως ἡ Ἀερόπη τὸ ἔφερε μαζί της ἐκ Κρήτης διὰ νὰ κάμνῃ κακὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἀτρέως».

Ὡς εἶδομεν περὶ τοῦ συμπλέγματος ἐξεφράσθησαν γινῶμαι ποικίλαι προσθεταὶ καὶ αἱ τῆς γραφούσης.

Τόσον ἐκ τῆς σχετικῆς πρὸς προϊστορικοὺς θεοὺς ὡς προκειμένου περὶ τοῦ νηπίου Κρηταγενοῦς Διός, ὅσον καὶ ἐκ τῆς ἀνερχομένης διὰ τῆς ἀναγνώσεως τῆς Γραμμικῆς Β γραφῆς τῶν πινακίδων ἐλληνικῆς μυθολογίας τοῦ Ὀλυμπίου δωδεκαθεοῦ, εἶναι γνωστὰ ζεύγη γυναικείων μορφῶν εἰς τὰς ὁποίας ἔχει ἀνατεθῇ ἡ φροντίς τῶν νηπίων. Οὕτως ἐνθυμούμεθα τὰς δύο ⁴ «τιθήνας» ⁵ τοῦ Ἀπόλλωνος

1) Πρβλ. τὴν μελέτην μου, Ἄρκεσιον Ἄντρον, ΠΛΑΤΩΝ ἔτος © 1957 σ. 136—138. Ἐπίσης Ileana Chirassi, Miti e culti arcaici di Artemis nel Peloponeso e Grecia centrale (Universita degli Studi di Trieste) Istituto di Storia antica N. 3, 1964 σ. 33 Περὶ συγχρόνου λατρείας τῆς ἄρκτου ἰδ. Α. J. Hallowell, Bear Ceremonialism in the Northern Hemisphere, American Anthropologist, 1926, σ. 87.

2) H. J. Kantor, Ivory Carving in the Mycenaean period, Archaeology (13) 1960, 23.

3) Emily Vermeule, Greece in the bronze age, Chicago and London 1966, 220 πιν. XXXVIII.

4) Πλουταρχ. Συμποσιακῶν 657E, M. Nilsson, Griechische Feste, 187 Rev. Arch. (25) 1927, 334. Εἰς (Aen. XI 532) Commentarii in Virgilium Serviani τομ. II Göttingae, 1826 «Alii putant Opimetea ergo (Opim et Heccaergon) nutritores Apollinis et Dianae fuisse, hinc itaque Opim ipsam Dianam cognominatam, quod supra dictum est, Apollinem vero heccaergon, vel quod luna, quae Diana, proxima terris facilis conspiciat».

5) Πρβλ. ἄλλως καὶ τὰς τρεῖς τροφούς τοῦ Ἀπόλλωνος τὰς νύμφας © ρί α ς, Ἀποσπ. Φιλοχόρ, 196, Ζηνοβίου, Ἐπιτομ. Παροιμ. V, 75.

Ἀλήθειαν καὶ Κορυθαίλειαν ὡς καὶ τὸ ζεύγος Αἰδῶ καὶ Ἀφέλειαν τροφούς ¹ ἢ παιδαγωγούς τῆς Ἀθηνᾶς. Δύο ἦσαν καὶ αἱ τροφοὶ τοῦ Ἑρμοῦ ², ἡ Κυλλήνη καὶ ἡ Ἑλική ³, κατὰ δὲ τὸν Θάλητα δύο ⁴ ἀρχικῶς καὶ αἱ Ὑάδες, τροφοὶ τοῦ Διονύσου.

Τὸ ὄνομα ὅμως τοῦ Ἀπόλλωνος ⁵ ἐλλείπει μέχρι στιγμῆς ἀπὸ τὰς πινακίδας· ἀντ' αὐτοῦ ὑπάρχει τὸ Ραϊᾶωῶν σχετικὸν πρὸς τὸ Ὀμηρικὸν Ραϊῆῶν, ἱατρὸς τῶν θεῶν, βραδύτερον ταυτιζόμενον πρὸς τοὺς υἱοὺς τῆς Λητοῦς.

Ἡ δυσκολία διὰ τὰ δεχθῶμεν Διόνυσον, ὡς θέλει αὐτὸν καὶ ὁ Picard, εἰς Μυκήνας, ἐγγεῖται εἰς τὸ ὅτι τὸ ὄνομά του ἀνεγνωρίσθη ἐπὶ πινακίδων τῆς Πύλου ὡς ὄνομα θνητοῦ ⁶. Θεοφόρον ὄνομα ;

Ἐὰν τὸ σύμπλεγμα ἔχει σχέσιν πρὸς τὸ θεῖον ἴσως ἡδυνάμεθα νὰ συνδέσωμεν αὐτὸ καὶ πρὸς τὸν ὡς Φελᾶνον (= νήπιον θεὸν) θεωρούμενον Δία Ταλειτίταν μετὰ τῆς Δαμίας καὶ Αὐξησίας ⁷, ἐφ' ὅσον εἶναι γνωστὴ σύναψις τούτων ἐπὶ ἐπιγραφῆς τῆς Σπάρτης. Γνωρίζομεν ἐπὶ ἐπιγραφῆς τῆς Κνωσοῦ Δία «Δικταῖον» ⁸ ὡς ἐπωνυμίαν τοῦ Κρηταγενοῦς Διός.

Πάντως δὲν ὑπάρχει ὀριστικὴ μαρτυρία ὅτι τὸ σύμπλεγμα παριστᾷ δύο θεότητας καὶ τὸ παιδίον, ὡς βεβαίῳ καὶ ὁ Picard ⁹, οὔτε ὅτι προέρχεται ἀπαραιτήτως ἐκ τοῦ ἱεροφυλακίου.

Εἰς περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν, λόγῳ τοῦ ὅτι τὸ σύμπλεγμα εἶναι ἐκ πολυτίμου ὕλης δυνάμεθα ν' ἀναζητῶμεν ἐτέραν ἐρμηνείαν του, ἐνδέχεται νὰ στρέψωμεν τὴν προσοχὴν μας πρὸς τὴν Αἴγυπτον.

1) Εὐσταθ. Παρεκβ. εἰς Ὀμήρου Ἰλιάδα X σ. 1279 στ. 451 : «Ἀθήνησιν αἰδοῦς καὶ ἀφελείας ἦν βωμός περὶ τὸν τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς νεῶν, καθὰ καὶ Πausanias ἱστορεῖ, ἃς οἱ μὲν παιδαγωγοὺς, οἱ δὲ τροφούς τῆς θεᾶς γενέσθαι φασίν». Ἰδ. καὶ Paus. 1. 17. 1 ὡς καὶ Bekkeri, anecdotis σ. 355, 14 «Αἰδῶ . . . καὶ ἡ τροφὸς τῆς Ἀθηνᾶς. καὶ ὁ βωμός ὁ ἐν τῇ Ἀκροπόλει» κ.ἄ.

2) Σχολ. Πινδ. Ὀλυμπ. 6. 144.

3) Τροφὸς τοῦ Διὸς εἰς Ὑγίνου, astrol. II 12 Ἰδ. μελέτας μου, Ζεῦ Δικταῖον ἀείσομεν ἢ Λυκαῖον oder Diktynna—Ida, ΠΛΑΤΩΝ ἔτος H 1956, 79, Ἀρχέσιον Ἀντρον ΠΛΑΤΩΝ ἔτος Θ 1957 σ. 138 ὡς καὶ Ζεὺς Αἰκαλός Ἀκακαλλίς Σκύλλιον ὄρος, ΠΛΑΤΩΝ ἔτος I 1958, 112.

4) Εὐριπ. Φαεθ, Fr. Trag. Gr. ἐκδ. [Nauck ἀποσπ. 780, Σχολ. Ἀρατ. 172 «Ὑάδες . . . Ὑαλῆς μὲν οὖν β' αὐτὰς εἶπεν εἶναι Εὐριπ. δὲ ἐν τῷ Φαέθοντι γ'., Ἀχαιοὶ δὲ δ', Μουσαῖος δὲ ε', Ἰππίας δὲ καὶ Φερεικίδης ζ'». Κατὰ τὴν μυθολογικὴν παράδοσιν αἱ Ὑάδες ἦσαν νύμφαι τῆς εὐφορίας. Εἰς μύθους τῆς Δωδώνης καὶ τῆς Νάξου σχετίζονται πρὸς τὸν νεαρὸν Διόνυσον, τέλος καταστερισθεῖσαι Ἰδ. ἄρθρ. εἰς ἐπιστημ. Λεξικά ὡς καὶ Preller Robert, Griech. Myth. 468—9.

5) A. Severyns, Grèce et Proche—Orient avant Homère, Bruxelles 1960, 164.

6) Ἰδ. Severyns ἐνθ. ἀνωτ., O, Landau Mykenisch—Griechische Personennamen Göteborg 1958, Em. Vermeule, ἐνθ. ἀνωτ. 292 ὡς καὶ μελέτην μου Φαῖστος ἢ Ἡφαίστος ; Περὶ μίαν διόρθωσιν τοῦ Malten, ΠΛΑΤΩΝ IZ 1965, 118.

7) K. Γιαννουλίδου, Ζεὺς Ταλειτίας—Δαμία Αὐξησία «Χαριστήριον εἰς Ἀναστάσιον K. Ὀρλάνδον» 1967 τομ. Δ σ. 141 καὶ 142.

8) Severyns, ἐνθ. ἀνωτ. 164.

9) Ch. Picard Rel. préhell. σ. 244.

Πρόχειρον παράδειγμα εἰς μίαν ἐπιγραφὴν τοῦ ναοῦ τοῦ Thoth ¹ εἰς Dakkeh, (=Ψέλκις ἢ Ψάλκις) ὁ Ἐργαμένης ² λέγεται υἱὸς τοῦ Noum, γεννηθεὶς ὑπὸ τῆς Sati καὶ τραφεὶς ὑπὸ τῆς Anouké (=Αἰγυπτιαστὶ Ank). Ὁ Noum ἢ Knoum (=τύπος τοῦ Ἀμμωνος) μετὰ τῆς Sati καὶ Anouké ³ ἀποτελοῦν τὴν Νουβιακὴν Τριάδα ⁴ τῆς Ἐλεφαντίνης.

Ἐπὶ τῆς ἰδίας ἐπιγραφῆς ὁ Ἐργαμένης λέγεται ἄλλως υἱὸς τοῦ Ὁσίριδος, γεννηθεὶς ὑπὸ τῆς Ἰσιδος καὶ τραφεὶς ὑπὸ τῆς ἀδελφῆς τῆς Νέφθυος.

Ἐκ τῶν δύο θηλειῶν θεοτήτων τῶν ἀναφερθέντων τριάδων ἡ μία ὑπῆρξε τροφός, ἡ ἑτέρα μήτηρ.

Πιθανὸν λοιπὸν βασιλεὺς ἢ πρίγκιψ (θεὸς—βασιλεὺς;) ἀπεικονίζεται εἰς τὸ ἐλεφάντινον σύμπλεγμα κατ' ἀναλογίαν πρὸς τὸ Αἰγυπτιακὸν πνεῦμα.

Δύναται νὰ ὀμιλῇ τις δι' Αἰγυπτιακὰς ⁵ ἐπιδράσεις εἰς Μυκῆνας. Αὐτὸ τὸ νόημα ἐνδέχεται νὰ ἔχουν καὶ αἱ Μητέρες ⁶ τοῦ Διοδώρου. Ἰσως ἐνότης Κρητομυκηναϊκοῦ πνεύματος πρὸς Αἴγυπτον. Ἡ μία θεωρεῖται Μήτηρ ἡ ἑτέρα ἀπὸ κοινοῦ τροφός. Καὶ ὡς βασιλομήτωρ εἰς τὸ ἐλεφάντινον σύμπλεγμα ἐνδέχεται νὰ ἐκληφθῇ ἡ μορφή μετὰ τοῦ περιδεραίου.

1) Εἰς ἀπότασιν πεντήκοντα μιλίων ὑπεράνω τοῦ πρώτου καταρράκτου τοῦ Νείλου οἰκοδομηθέντος ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Νουβίας (=Αἰθιοπίας) «Arkamen», τοῦ Ἐργαμένου τοῦ Διοδώρου (3. 6. 3) μετὰ τοῦ Πτολεμαίου Δ τοῦ Φιλοπάτορος, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ ὁποίου ἔζη ἀκόμη (222—205 π.Χ.).

2) Ἰδ. ἄρθρ. Ergamenes RE τομ. VI σ. 427—8. Ὑπῆρξε σύγχρονος τοῦ Πτολεμαίου Β τοῦ Φιλαδέφου (285—246 π.Χ.). Τὸ κράτος του ἐξτείνετο ἐκ τοῦ ἄνω Νείλου μέχρι τῶν καταρρακτῶν τοῦ Ἀσουάν. J. P. Mahaffy, The Empire of the Ptolemies, London 1895 σ. 272, B. Niese, Gesch. d. griech. u. maked. Staaten, Gotta 1899 II 406, Champollion, Monuments puv. 50, Notices publiées I 110.

3) Ταυτίζεται πρὸς τὴν Ἑστίαν. Λατρεία τῆς εἰς 12ην δυναστείαν. Ἰδ., P. Pierret, Diction. d. arch. égypt. Paris 1875 σ. 47 λ. Anouké ὡς καὶ Helck Otto, Kleines Woerterbuch der Aegyptologie Wiesbaden, 1956.

4) Ἰδ. Pierret ἐνθ. ἄνωτ. σ. 555 λ. Triade. Εἰς Μαρινάτου—Χίρμερ, Κρήτη καὶ Μυκην. Ἑλλάς, σ. 51 ὑπόθεσις μινωικῆς καταγωγῆς τῆς τριάδος.

5) Αἰγυπτιακὰς ἐπιδράσεις εἰς Μυκῆνας (χρυσός, μεγέθυνσις κιβωτοσχημῶν τάφων μὲ περιεχόμενον των, προσωπίδες μὲ πιστὰ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ νεκροῦ, στήλαι) ἰδ. εἰν Μαρινάτου—Χίρμερ, ἐνθ. ἄνωτ. σ. 55—56. Εἰς σ. 67 εἶδος ἐπισήμου ἀλύσεως ἀπὸ τὸν τάφον V ('Αγαμέμνωνος) συνισταμένης ἐκ ζευγῶν ἱεράκων ἰσως ἀπὸ ἐπίδρασιν τοῦ ἱεράκος τοῦ Ὄρου. Ἰδ. καὶ Sp. Marinatos, Der Nestorbecher aus dem IV Schachtgrab, Festschrift zum Schweitzer (Neue Beiträge zur klassischen Altertumswissenschaft) σ. 11 ἐπίσης G. E. Mylonas, Mycenae and Mycenaean Age., Princeton New Jersey 1966, σ. 90 καὶ 131. Αἰγυπτιακὰ εὐρήματα εἰς Μυκῆνας ἰδ. εἰς J. D. S. Pendlebury, Aegyptiaca, Cambridge 1930 σ. 55—57.

6) Διοδώρ. Βιβλιοθ. Ἱστορικὴ 4. 79. 6 «... μετὰ τὴν τῆς Τροίας ἄλωσιν Μηριόνου τοῦ Κρητὸς προσενηχθέντος τῇ Σικελίᾳ, προσεδέξαντο τοὺς... Κρήτας... ἀεὶ δὲ μᾶλλον αὐξόμενοι, καὶ κατασκευάσαντες ἰε ρ ὀ ν τ ὦ ν Μ η τ ἔ ρ ο ν, διαφόρως ἐτίμων τὰς θεάς, ἀναθήμασι πολλοῖς κοσμοῦντες τὸ ἱερὸν αὐτῶν. ταύτας δ' ἀφιδρυθῆναι φασιν ἐκ τῆς Κρήτης διὰ τὸ καὶ παρὰ τοῖς Κρησὶ τιμᾶσθαι τὰς θεάς ταύτας διαφερόντως. μυθολογοῦσι δ' αὐτάς τὸ παλαιὸν θρέψαι τὸν Δία λάθρα τοῦ πατρὸς Κρόνου, ἀνθ' ὧν αὐτάς... καταστερισθείσας ἀρκτους προσαγορευθῆναι». Ἰδ. καὶ Πλουταρχ. Μάρκελλον 20 ὡς καὶ Frg. Gr. Hist, ὑπὸ F. Jacoby, Berlin 1926 τομ. Α² σ. 251, ἀποσπ. 43 (45).